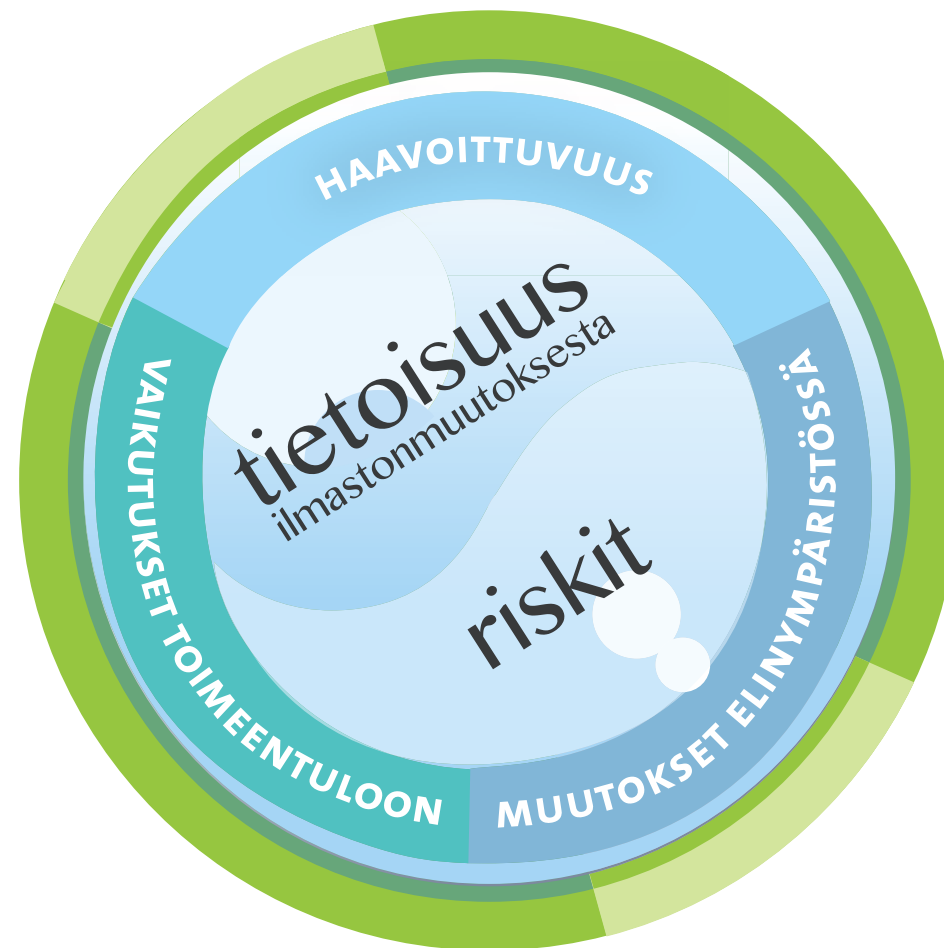

Ilmasto- puntari

TYÖKALU ILMASTOHERKKÄÄN SUUNNITTELUUN

Ilmastopuntari on tehty auttamaan sinua ja järjestöäsi huomioimaan ilmastonmuutoksen vaikutukset Etelän hanketyössä. Ilmastonmuutoksen suorien ja epäsuorien vaikutusten yhteyksiä omaan hankkeeseen voi olla aluksi vaikea hahmottaa – varsinkin jos apunasi ei ole ilmasto-kysymysten asiantuntijaa.

Työkalu ilmastoherkkään suunnitteluun

Ilmastonmuutoksen vaikutusten

pohtiminen hanketyön näkökulmasta lähtee liikkeelle siitä, miten paikalliset ihmiset kokevat elinympäristönsä jo muuttuneen. Paikallisilla on usein selvä käsitys esimerkiksi sademäärien muutoksista. Hankesuunnittelussa usein riittää, että kiinnitetään huomiota tapahtuneisiin muutoksiin ja sitä kautta mahdollisiin tuleviin muutoksiin ja riskeihin.

Ilmastopuntarin konkreettisten kysymysten avulla on mahdollista kartoittaa niitä suoria ja epäsuoria linkkejä, joiden kautta ilmastonmuutoksen vaikutukset voivat haitata hankkeen tavoitteiden saavuttamista. Ilmastonmuutos voi vaikeuttaa esimerkiksi pyrkimyksiä vähentää köyhyyttä, poistaa nälkää, taistella tauteja vastaan tai edistää koulutusta ja tasa-arvoa.

Ilmastonmuutoksen vaikutukset on otettava huomioon myös hankkeissa, joilla ei ensi silmäyk-

sellä näyttäisi olevan mitään tekemistä ilmastonmuutoksen kanssa.

NELJÄ NÄKÖKULMAA

Ilmastonmuutoksen huomioimista kehitysysteityshankkeiden suunnittelussa käsitellään neljstä eri näkökulmasta, jotka on muodostettu vertailemalla ja yksinkertaistamalla jo olemassa olevia ilmastotyökaluja. Näitä ovat:

1. Elinympäristössä tapahtuneet muutokset
2. Ilmastonmuutoksen vaikutukset toimeentuloon
3. Ihmisten ja ympäristön haavoittuvuus
4. Riskien kartoittaminen

Ilmastopuntaria voi soveltaa hankkeissa luovasti. Esimerkiksi elinympäristössä tapahtuneita muutoksia voi kartoittaa piirtämällä erilaisia kyläkartoja tai historiallisen janan keskustelun tueksi.

Ilmastonmuutoksen vaikutusten huomioiminen on osa kehitysysteityshankkeiden riskienhallintaa. Kaikki ympäristössä tapahtuneet muutokset eivät johdu ilmastonmuutoksesta, mutta nekin on syytä huomioida, jottei hankkeen onnistuminen vaarantuisi. On myös tärkeää muistaa, että köyhissä maissa riip-

puvus luonnonvaroista ja ilmastonmuutoksen vaikutuksille herkeitä elinkeinoista, kuten maanviljelystä, on suurempi kuin teollistuneissa maissa. Lisäksi puutteelliset resurssit vähentävät mahdollisuuksia varautua ja sopeutua ilmastonmuutoksen vaikutuksiin.

Punnittavat näkökulmat

Puntarin avulla kartoitetaan hankkeeseen liittyviä ilmastoriskejä sekä niiden vaikutuksia hankkeen toteutukseen ja tavoitteisiin. Lisäksi varmistetaan, että ilmastonmuutos tulee huomioitua läpileikkaavasti.

Rastittamalla jo selvitettyt ja hankesuunnittelussa huomioituiden asioiden hahmottuvat ne seikat, joihin järjestön on syytä hankesuunnittelussa vielä paneutua. Seuraavan askeleen kysymykset tuovat pohdintoihin uutta näkökulmaa ja toivottavasti synnyttävät uusia ajatuksia edelleen puntaroitaviksi.

MUUTOKSET ELINYMPÄRISTÖSSÄ

Ilmastonmuutos vaikuttaa merkittävästi ihmisten elinympäristöihin. Muutoksiin sopeutuminen on vaikeaa, sillä se edellyttää sosiaalisia, poliittisia, taloudellisia, teknologisia ja myös elämäntapoihin liittyviä muutoksia. Tästä syystä kehitysmaiden köyhimmän väestön mahdollisuuksia varautua muutoksiin on tuettava.

Ilmastonmuutoksen huomioiminen hanketyössä on monesti helpointa, kun kartoitetaan alueella jo tapahtuneita muutoksia. Paikalliset ihmiset ja hanketyöntekijät ovat tässä avainasemassa, sillä he pystyvät kertomaan omien

kokemustensa pohjalta, millaisia muutoksia he ovat omassa elinympäristössään havainneet.

Koska ilmastonmuutos on terminä vaikea, voidaan vertailla esimerkiksi sadekausien kestoa tai niiden alkamisajankohtaa ennen ja nykyään. Oman elinympäristön muutosten huomioiminen toimii lisäksi herättäjänä: ”tämähän koskee myös meitä”.

Vaikka paikallisten ihmisten huomioidut ympäristön muutoksista eivät välttämättä liity ilmastonmuutokseen, tulee ne kuitenkin ottaa huomioon riskien kartoituksessa.

SELVITÄMME SELVITETTY HUOMIOITU HANKESUUNNITELMASSA

Millaisia ilmaston ja elinympäristön muutoksia on tapahtunut viime vuosina? Entä pitkällä aikavälillä (esimerkiksi sukupolven aikana)?			
Miten paikalliset ihmiset ovat reagoineet jo tapahtuneisiin muutoksiin?			
Miten muutokset säässä ovat muuttaneet paikallisten ihmisten elämää?			
Miten mahdolliset tulevat muutokset voivat vaikuttaa hankkeen toteutukseen ja saavutettujen tulosten kestävyys?			

SEURAAVA ASKEL:

Mitä itse voisit oppia paikallisväestön sopeutumisesta muutoksiin?

ILMASTONMUUTOKSEN VAIKUTUKSET

Jo hankkeen suunnitteluvaiheessa on hyvä kartoittaa, kuinka ilmastonmuutoksen aiheuttamat äärimmäisten sääilmiöiden lisääntyminen, kuivien alueiden kuivuminen entisestään, vesipulan paheneminen ja satojen heikkeneminen vaikuttavat ihmisten elämään.

Vaikutukset lisäävät usein köyhyyttä ja eriar-

voistumista sekä haittaavat paikallisväestön kykyä parantaa elinolojaan kestävästi. Maaseudulla ja tulvariskialueilla ilmastonmuutoksen suorat vaikutukset on helpompi huomioida, mutta myös kaupungeissa ilmastonmuutos vaikuttaa mm. asumiseen, vesi- ja jätehuoltoon, terveyteen ja ravinnon saatavuuteen.

SELVITÄMME SELVITETTY HUOMIOITU HANKESUUNNITELMASSA

Mitkä resurssit ja luonnonvarat ovat tärkeitä paikallisten toimeentulon kannalta?			
Miten ilmastonmuutos vaikuttaa kyseisiin resursseihin?			
Miten ilmastonmuutos vaikuttaa paikallisten ihmisten elinkeinoihin ja niiden tulevaisuuden näkyisiin?			
Miten ilmastonmuutoksen vaikutukset ihmisten elämään ja toimeentuloon vaikuttavat hankkeen toteutukseen ja saavutettujen tulosten kestävyys?			

SEURAAVA ASKEL:

Mitä uusia mahdollisuuksia ilmastonmuutoksen vaikutukset tuovat hankealueelle?

HAAVOITTUVUUS

Ilmastonmuutoksen vaikutuksista, kuten merenpinnan noususta ja äärimmäisistä sääilmiöistä, kärsivät sekä ihmiset että ympäristö.

Ympäristön haavoittuvuus merkitsee luonnonvarojen saatavuuden heikkenemistä. Uhatuina ovat niin metsät, maaperä, kalakannat kuin puhdas vesikin. Luonnon monimuotoisuuden lisäksi vaarantuvat myös ruokaturva ja ihmisten terveys. Muutoksiin sopeutuvat huonimmin ihmiset, joiden fyysiset, sosiaaliset ja

taloudelliset voimavarat ovat heikot. He ovat helposti haavoittuvia, koska heidän terveytensä on heikko, heidän sosiaalisilta verkostoiltaan ei löydy riittävää tukea uudessa tilanteessa tai heidän toimeentulonsa on vain yhden tulonlähteen varassa.

Ilmastonmuutoksen huomioiminen kehitysyhteistyössä voi vähentää haavoittuvuutta kahdella tavalla: hillitsemällä ilmastonmuutosta ja tukemalla siihen sopeutumista.

SELVITÄMME SELVITETTY HUOMIOITU HANKESUUNNITELMASSA

Mitkä paikalliset ihmisryhmät ovat haavoittuvimpia ilmastonmuutoksen vaikutuksille? Miksi?			
Millaisia tukiverkostoja paikallisilla ihmisillä on?			
Millaiset mahdollisuudet heillä on reagoida muutoksiin?			
Miten kykyä reagoida muutoksiin voidaan vahvistaa?			

SEURAAVA ASKEL:

Kuka määrittelee haavoittuvat ryhmät? Hankkeen suunnittelijat, työntekijät vai hyödynsaajat?

Miten hanke voi tukea luonnonvarojen suojelua tai hidastaa niiden liikkäyttöä?

RISKIEN KARTOITTAMINEN

Ilmastokysymysten huomioiminen ja riittävä taustatiedon kerääminen on tärkeää jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. Paikallisilta kerättyjen kokemusten ja sopeutumiskeinojen lisäksi hyödyllistä tietoa kannattaa etsiä ainakin kansallisista toimintasuunnitelmista, alueen muilta toimijoilta ja meteorologisilta asemilta.

Ilmastonmuutokseen sopeutumiseen ja sen hillitsemiseen ei ole tarjolla yhtä ainoaa toimivaa mallia. Oikeiden keinojen löytäminen edellyttää aina paikallisten olojen tuntemusta ja sidosryhmien osallistamista.

SELVITÄMME SELVITETTY HUOMIOITU HANKESUUNNITELMASSA

Mitkä ovat hankealueen vakavimmat ilmatoriskit?			
Mitkä paikalliset instituutiot tarjoavat lisää tietoa ilmastonmuutoksesta ja sen alueellisista vaikutuksista?			
Miten ilmastonmuutoksen aiheuttamat riskit suhteutuvat muihin hankkeen riskitekijöihin?			

SEURAAVA ASKEL:

Miten hankkeen toiminnot vahvistavat tai lieventävät ilmastonmuutosta?

Miten oma järjestönne voisi edesauttaa ilmastoystävällisen elämäntavan vahvistumista?

Ideoita ilmastonmuutoksen huomioimiseen hanketyössä

TOIMEENTULON TURVAAMINEN

- ▶ haavoittuvien ryhmien tukiverkoston ja kapasiteetin vahvistaminen
- ▶ tulonlähteiden ja elinkeinorakenteen monipuolisuus; ei vain yhtä ilmastonmuutokselle altista elinkeinoa
- ▶ maanomistusoikeuksien turvaaminen
- ▶ aineellisen omaisuuden, kuten talojen, suojaaminen ja vahvistaminen
- ▶ kestävien viljelytapojen vahvistaminen
- ▶ monipuoliset viljelykasvit, agrobiodiversiteetti
- ▶ peltometsäviljely, agroforestry

KOULUTUS JA TERVEYS

- ▶ koulutuksen lisääminen ilmastonmuutoksen vaikutuksista, muutoksiin liittyvistä riskeistä, sopeutumisesta ja hidastamisesta
- ▶ terveydenhuoltohenkilökunnan kouluttaminen ilmastonmuutoksen vaikutuksista
- ▶ sanitaatiosta ja hygieniasta huolehtiminen muuttuvissa olosuhteissa
- ▶ terveystampanjat, joilla kannustetaan esimerkiksi moskiittoverkkojen käyttöön, ruoan kunnolliseen kypsennykseen ja käsien pesuun

VESIVARAT JA MAANKÄYTTÖ

- ▶ vesilähteiden ja yhteisön vedenjakelun suojaaminen saastumiselta, sadeveden kerääminen
- ▶ muuttuviin olosuhteisiin, esim. kuivuuteen, soveltuvat kasvilajikkeet
- ▶ yhteisöllinen metsänhallinta
- ▶ siemenpankkien perustaminen kadon varalta
- ▶ metsiensuojelu, puunistutus
- ▶ aavikoitumisen torjuminen
- ▶ kestävä luonnonvarojen käyttö, luonnon monimuotoisuuden suojeleminen
- ▶ maaperän suojaaminen eroosiolta
- ▶ kestävä maankäytön suunnittelu

ENERGIANKULUTUS

- ▶ energiansäästö: esimerkiksi puuta säästävät liedet, energiatehokkaat sähkölaitteet ja valaistus
- ▶ uusiutuvan energiankäytön tukeminen; tuuli- ja vesivoima, aurinkoenergia, biokaasu, maalämpö
- ▶ vaikuttamistyö julkisen liikenteen kehittämiseksi
- ▶ hyvät esimerkit ja kampanjointi kestävä elämäntavan puolesta
- ▶ oma esimerkki